

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
з навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів спеціальності
8.03050401 "Економіка підприємства"
денної форми навчання

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016

Затверджено на засіданні кафедри економіки підприємства та менеджменту.

Протокол № 9 від 19.04.2016 р.

Укладач Д. В. Шиян

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань М 54 з навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" для студентів спеціальності 8.03050401 "Економіка підприємства" денної форми навчання / уклад. Д. В. Шиян. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 32 с.

Запропоновано практичні завдання, які згруповані за модулями та охоплюють основні теми навчальної дисципліни. Подані завдання передбачають різний рівень складності, що дозволяє визначити ступінь засвоєння студентами теоретичних знань і набуття практичних вмінь і навичок у використанні інструментарію фінансового менеджменту відповідно до професійних компетентностей.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050401 "Економіка підприємства" денної форми навчання.

Вступ

Перехід підприємств на ринкові умови роботи виключно гостро поставив питання стійкості фінансового стану і пошуку шляхів його оздоровлення. Суттєва роль у вирішенні цих питань належить фінансовому менеджменту, який виступає одним із методів спостереження та пристосування до постійно змінюваних умов ринку. Фінансовий менеджмент є головним елементом фінансового управління і аудиту. Практично всі користувачі фінансових звітів підприємства використовують методи фінансового менеджменту для прийняття рішень з оптимізації своїх інтересів.

Основною метою фінансового менеджменту є одержання максимальної кількості інформації, яка об'єктивно і точно дасть змогу оцінити фінансовий стан підприємства, зміни в структурі активів і пасивів, у розрахунках з дебіторами і кредиторами, і відпрацювати достовірні припущення та заходи для покращення фінансових умов діяльності підприємства.

Своєрідність процесу фінансового менеджменту полягає у надзвичайно важливій ролі людського фактору. Фінансовий менеджмент базується, з одного боку, на повному розумінні бухгалтерського обліку, його мови, значення, змісту й обмеженості фінансової інформації, вміщеній у звітності, з іншого – на спеціальних прийомах економічного аналізу. Аналітик повинен знати і відчувати зв'язок економічної теорії, бухгалтерського обліку, економіки, фінансів, банківської справи та інших спеціальних знань, спрямованих на вилучення конкретної інформації, її оброблення, узагальнення та висновків.

Навчальна дисципліна "Фінансовий менеджмент" є вибірковою навчальною дисципліною, що вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "магістр" спеціальності 8.03050401 "Економіка підприємства" для денної форми навчання. Структурні елементи компетентностей, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни, наведені в табл. 1.

Запропонований комплекс практичних завдань дає змогу оцінити поточну успішність знань студентів, може використовуватись для самооцінювання і розвитку якостей, необхідних для підприємницької діяльності.

**Структура складових професійних компетентностей із навчальної дисципліни
"Фінансовий менеджмент" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту					
Розв'язувати задачі та проблеми аналітичної роботи в фінансовій сфері діяльності підприємства	Сутність понять "менеджмент" "фінанси", "грошові потоки"	Концептуальні знання щодо функцій фінансового менеджера та кваліфікаційні вимоги, пропоновані до нього. Розуміння предмета та методу фінансового менеджменту	Розв'язання завдань і проблем аналітичної роботи в фінансовій сфері діяльності підприємства на основі результатів аналізу теоретичних та організаційних основ фінансового менеджменту. Проводження дослідницької діяльності щодо передового досвіду щодо організаційних основ фінансового менеджменту	Донесення власних висновків щодо прийнятого управлінського рішення в галузі аналітичної роботи в фінансовій сфері діяльності підприємства на основі результатів аналізу теоретичних та організаційних основ фінансового менеджменту, до фахівців і нефаківців	Відповідальність за розвиток дослідницької діяльності щодо організаційних основ фінансового менеджменту
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту					
Здійснювати пошук необхідної інформації для прийняття відповідних	Сутність понять "фінансова та бухгалтерська звітність",	Концептуальні знання щодо змісту та інформаційної бази проведення фінансової	Здатність до пошуку необхідної інформації для прийняття відповідних фінансових управлінських рішень на основі	Донесення власних висновків щодо пошуку необхідної інформації для прийняття	Здатність до подальшого самостійного навчання проблем у сфері дослідження

1	2	3	4	5	6
фінансових управлінських рішень	"управлінський облік", "фінансовий облік"	діагностики, складу та змісту фінансової звітності відповідно до стандартів бухгалтерського обліку в Україні	результатів аналізу системи забезпечення фінансового менеджменту. Розв'язання завдань щодо визначення складу і структури бухгалтерського балансу на основі використання методів фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Здатність до обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо майбутньої фінансової діяльності на основі фінансово-аналітичного оцінювання звітності підприємства	відповідних фінансових управлінських рішень на основі результатів аналізу системи забезпечення фінансового менеджменту, до фахівців і нефахівців	організаційно-правового регулювання фінансового менеджменту в Україні
Тема 3. Аналіз фінансових звітів					
Розв'язувати задачі фінансового аналізу та діагностики результатів фінансової діяльності підприємства в умовах недостатньої інформації з метою прийняття оптимальних управлінських рішень	Сутність понять "фінансова діагностика", "фінансові показники", "фінансові коефіцієнти"	Спеціалізовані концептуальні знання щодо процедур фінансової діагностики та моніторингу діяльності підприємства на основі результатів горизонтального і вертикального аналізу фінансової звітності та оцінки основних фінансових показників	Розв'язання задач фінансового аналізу та діагностики результатів фінансової діяльності підприємства в умовах недостатньої інформації з метою прийняття оптимальних управлінських рішень щодо забезпечення необхідного фінансового стану на підприємстві з використанням інструментів пакета <i>MS Excel</i>	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків щодо результатів фінансового аналізу та діагностики результатів фінансової діяльності підприємства до фахівців і нефахівців	Прийняття рішень, що потребують аналізу та діагностики результатів фінансової діяльності підприємства в умовах недостатньої інформації

1	2	3	4	5	6
щодо забезпечення необхідного фінансового стану на підприємстві з використанням інструментів пакета <i>MS Excel</i>			Здатність до формування необхідного інформаційного поля фінансових показників за критеріями оптимальності, ґрунтуючись на визначених цілях проведення фінансового аналізу		
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та їх використання у фінансових розрахунках					
Визначати вартість грошей у часі з метою використання отриманих результатів оцінки у фінансових розрахунках із використанням інструментів пакета <i>MS Excel</i>	Сутність понять "вартість грошей", "інфляція", "дисконтування"	Спеціалізовані концептуальні знання щодо визначення вартості грошей у часі на основі певних методів та інструментів	Розв'язання задач визначення вартості грошей у часі на основі володіння певними методиками визначення її рівня з метою використання отриманих результатів оцінки у фінансових розрахунках з використанням інструментів пакета <i>MS Excel</i> . Здатність до прогнозування вірогідної вартості грошових потоків в умовах неповної інформації	Донесення власних висновків щодо прогнозування вірогідної вартості грошових потоків до фахівців і нефахівців	Здатність до подальшого автономного та самостійного навчання щодо визначення вартості грошей у часі в умовах недостатньої інформації
Тема 5. Управління прибутком					
Розв'язувати задачі і проблеми прийняття рішень щодо управління прибутком в умовах невизначеності	Сутність понять "прибуток", "витрати", "економічний прибуток", "бухгалтер-	Спеціалізовані концептуальні знання щодо управління прибутком на основі визначення мети і функцій управління.	Розв'язання завдань і проблем прийняття рішень щодо управління прибутком на основі результатів оцінки, аналізу та планування основних показників фінансово-господарської	Донесення власних висновків щодо управління прибутком на підприємстві до фахівців і нефахівців	Прийняття рішень у складних і передбачуваних умовах щодо управління прибутком підприємств

1	2	3	4	5	6
	ський прибуток", "маржа"	Критичне осмислення проблем формування ефективної дивідендної політики як елемента управління капіталом підприємства	діяльності підприємства в умовах невизначеності		
Тема 6. Управління активами					
Розв'язувати задачі і проблеми прийняття управлінських рішень щодо управління величиною і структурою оборотних активів	Сутність понять "оборотні активи", "операційний цикл", "фінансовий цикл", "запаси"	Спеціалізовані концептуальні знання щодо управління операційним і фінансовим циклом підприємства. Спеціалізовані концептуальні знання щодо управління величиною і структурою оборотних активів. Спеціалізовані концептуальні знання щодо управління дебіторською заборгованістю підприємства. Критичне осмислення проблем пошуку джерел фінансування	Розв'язання завдань і проблем прийняття управлінських рішень щодо управління операційним і фінансовим циклом підприємства на основі результатів порівняльного аналізу динаміки складу та структури активів підприємства. Розв'язання завдань і проблем прийняття управлінських рішень щодо управління величиною і структурою оборотних активів на основі результатів оцінки джерел формування, структури та розміщення оборотного капіталу підприємства. Здатність визначати та оцінювати вплив ефективності використання	Донесення власних висновків щодо управління активами на підприємстві до фахівців і нефакхівців	Прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах щодо управління активами підприємств

1	2	3	4	5	6
		<p>оборотних активів підприємства. Критичне осмислення напрямів та значимості чинників впливу на інвестиційну політику підприємства</p>	<p>нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства з метою прийняття ефективних управлінських рішень щодо формування структури розміщення оборотного капіталу. Здатність до критичного оцінювання взаємозв'язку рівнів ризику і доходності інвестиційних портфелів в умовах неповної інформації</p>		
Тема 7. Управління фінансовими ризиками					
<p>Розв'язувати задачі і проблеми прийняття ефективних рішень щодо управління фінансовими ризиками з метою зменшення їх рівня впливу на ринкову вартість з використанням інструментів пакету <i>MS Excel</i></p>	<p>Сутність понять "ризик", "виробничий ризик", "фінансовий ризик", "інвестиційний ризик", "ринковий ризик"</p>	<p>Спеціалізовані концептуальні знання щодо управління фінансовими ризиками на основі результатів їх аналізу та оцінки. Критичне осмислення проблемних аспектів щодо врахування взаємозв'язків між рівнями ризикованості фінансової діяльності та її прибутковості.</p>	<p>Розв'язання завдань і проблем прийняття ефективних рішень щодо управління фінансовими ризиками на основі результатів аналізу та оцінки фінансових ризиків діяльності підприємства з метою зменшення їх рівня впливу на ринкову вартість підприємства з використанням інструментів пакету <i>MS Excel</i></p>	<p>Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків щодо управління фінансовими ризиками підприємства до фахівців і нефахівців</p>	<p>Прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах щодо управління фінансовими ризиками</p>

1	2	3	4	5	6
		Критичне осмислення проблемних аспектів щодо зниження рівня впливу ризику на діяльність підприємства			
Тема 8. Антикризове фінансове управління на підприємстві					
Розробляти антикризові заходи з метою підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства	Сутність понять "банкрутство", "ліквідність", "платоспроможність"	Спеціалізовані концептуальні знання щодо реалізації антикризового фінансового управління на підприємстві. Критичне осмислення проблемних питань формування оптимальної політики антикризового фінансового управління на підприємстві в сучасних умовах	Розв'язання завдань і проблем прийняття ефективних рішень щодо реалізації антикризового фінансового управління на основі оцінювання ймовірності банкрутства з метою підвищення ефективності діяльності підприємства та мінімізації потенційної загрози банкрутства. Здатність до формування стратегічного плану діяльності підприємства на основі впорядкованих та обґрунтованих складових фінансового плану оздоровлення підприємства за результатами оцінювання рівня ефективності використання ресурсів, необхідних для реалізації фінансових програм та планів оздоровлення	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків щодо реалізації антикризового фінансового управління до фахівців і нефахівців	Прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах щодо реалізації антикризового фінансового управління

1. Методичні рекомендації до розв'язання практичних завдань

Необхідність одержання відповідного рівня професійних компетентностей висуває конкретні вимоги до оволодіння студентом певною сукупністю вмінь, знань та навичок. Практичні завдання різного рівня складності та спрямованості дають можливість опрацювання студентом у процесі їх виконання певних компетентностей і завдань діяльності, що має забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців.

Розглянемо на прикладах еталонні вирішення практичних завдань різного рівня складності.

Завдання 1. Річна потреба в певному виді сировини становить 3 700 од. Розмір поточних витрат із розміщення замовлення, доставки товарів та їх зберігання в розрахунку на одну партію становить 53 тис. грн. Розмір поточних витрат зі зберігання одиниці запасу становить 35 тис. грн на рік.

Завдання.

Визначити оптимальну величину однієї партії сировини, кількість партій на рік, середню тривалість обороту однієї партії.

Розв'язання:

1. Оптимальна величина запасів визначається за моделлю EOQ:

$$РПП_o = \sqrt{\frac{2 \times ОПП \times C_{pz}}{C_x}},$$

де РПП_o – оптимальний середній розмір партії постачання товарів (EOQ);

ОПП – обсяг виробничого споживання товарів (сировини або матеріалів) у даному періоді;

C_{pz} – середня вартість розміщення одного замовлення;

C_x – вартість зберігання одиниці товару в даному періоді.

$$РПП_o = \sqrt{\frac{2 \times 3\,700 \times 53}{35}} = 106 \text{ од.}$$

2. Визначимо кількість замовлень за рік:

3 700/106 = 35 шт.

Або 35/12 = 2,9 замовлення на місяць.

3. Визначимо частоту замовлення:

$$30/2,9 = 10,3 \text{ днів.}$$

Завдання 2. Облігація зі строком погашення 1 рік і сумою до погашення 1 250 грн була повністю реалізована фінансовим інститутом за ціною 950 грн за штуку. Підприємство ТОВ "Шахтар" придбало 20 500 цих облігацій. Після закінчення 90 днів підприємство вирішило реалізувати облігації, продавши їх на вторинному ринку. Поточна процентна ставка за борговими інструментами тривалістю 1 рік на момент продажу становила 35 %.

Завдання.

За якою ціною підприємство може продати ці облігації? Який дохід воно може одержати?

Фінансовий директор ТОВ, розраховуючи на більш високий дохід, вирішує відтермінувати продаж облігацій на 25 днів, очікуючи, що процентна ставка складе 28 %. Яка ринкова вартість облігації? Який дохід ТОВ може одержати? Як зміниться ринкова вартість облігації та очікуваний дохід підприємства, якщо процентна ставка не зміниться і залишиться на рівні 35 %?

Якщо ТОВ "Шахтар" вирішить продавати облігації через 120 днів, процентна ставка складе 40 %. Яка ринкова вартість цієї облігації? Який дохід може одержати підприємство? Зробити висновки щодо моменту реалізації облігацій та отриманого доходу ТОВ "Шахтар".

Розв'язання:

Умовами випуску облігації може бути передбачено, що вона не має жодних проміжних виплат, тобто не має купонів, лише з настанням строку погашення за цим борговим зобов'язанням виплачується номінальна вартість облігації. Для забезпечення позичальнику необхідної доходності така облігація завжди розміщується зі знижкою від номіналу, тобто є дисконтною.

Для облігацій з нульовим купоном (дисконтних) поточна ринкова вартість (Р обл.д.) визначається за такою формулою:

$$\text{Р обл.д.} = \frac{N}{(1+r)^n},$$

де N – номінальна вартість облігації;

n – кількість років, через які відбудеться погашення облігації;

r – ринкова процентна ставка в періоді n.

Якщо строк обігу дисконтних облігацій менше одного року, то точна ринкова вартість облігації визначається за такою формулою:

$$P_{\text{обл.д.}} = \frac{N}{\left(1 + \frac{r \times T}{365}\right)},$$

де T – кількість днів до погашення облігації.

1. Під час реалізації облігацій через 90 днів за умови рівня поточної процентної ставки за борговими інструментами 35 % ринкова вартість облігації складе:

$$P_{\text{обл.д.1}} = \frac{1\,250}{\left(1 + \frac{0,35 \times (365 - 90)}{365}\right)} = 989,16 \text{ грн.}$$

Очікуваний дохід складе:

$$D_1 = (989,16 - 950) \times 20\,500 = 802\,780 \text{ грн.}$$

2. Якщо фінансовий директор, розраховуючи на більш високий дохід, вирішив продати облігації через 25 днів, очікуючи, що процентна ставка зменшиться до 28 %, то ринкова вартість облігації складе:

$$P_{\text{обл.д.2}} = \frac{1\,250}{\left(1 + \frac{0,28 \times (365 - 90 - 25)}{365}\right)} = 1\,048,85 \text{ грн.}$$

Очікуваний дохід з урахуванням кількості облігацій складе:

$$D_2 = (1\,048,85 - 950) \times 20\,500 = 2\,026\,425 \text{ грн.}$$

3. Якщо очікування фінансового директора не справдяться і ринкова ставка не зміниться, то ринкова вартість облігації складе:

$$P_{\text{обл.д.3}} = \frac{1\,250}{\left(1 + \frac{0,35 \times (365 - 90 - 25)}{365}\right)} = 1\,008,29 \text{ грн.}$$

Очікуваний дохід з урахуванням кількості облігацій складе:

$$D_3 = (1\,008,29 - 950) \times 20\,500 = 1\,194\,945 \text{ грн.}$$

4. Якщо ТОВ "Зеніт" вирішить продавати облігації через 120 днів, то процентна ставка складе 40 %. Ринкова вартість облігації складе:

$$P_{\text{обл.д.4}} = \frac{1\,250}{\left(1 + \frac{0,4 \times (365 - 120)}{365}\right)} = 985,42 \text{ грн.}$$

Очікуваний дохід складе:

$$D_4 = (985,42 - 950) \times 20\,500 = 726\,110 \text{ грн.}$$

Висновки. Купуючи акції, фінансовий директор базує свої прогнози на тому, що річна процентна ставка не збільшиться, а якщо збільшиться – прогнози не виправдаються. Однак за інших рівних умов, чим менший термін до погашення облігації, тим більшою буде ринкова вартість облігації, підприємство зможе отримати більший дохід.

Завдання 3. Баланс та фрагмент звіту про фінансові результати товариства АВС подано в табл. 2 і 3.

Таблиця 2

Баланс підприємства

Статті балансу	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3
I. Необоротні активи		
Основні засоби		
залишкова вартість	22 000	23 000
II. Оборотні активи		
Запаси	6 500	9 000
Дебіторська заборгованість	5 000	6 000
Грошові кошти та їхні еквіваленти	1 500	1 000
Баланс	35 000	39 000
I. Власний капітал		
Статутний капітал	18 000	18 000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	7 000	7 500
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	3 000	4 500
IV. Поточні зобов'язання		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4 000	6 000

1	2	3
Заборгованість з податку на прибуток	2 000	3 000
Заборгованість за дивідендами	1 000	
Баланс	35 000	39 000
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	20 000	25 000
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	17 000	18 000

Завдання.

На підставі наведеного необхідно:

розрахувати показники оборотності дебіторської заборгованості, оборотності кредиторської заборгованості, оборотності запасів, коефіцієнт достатності робочого капіталу, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт ліквідності робочого капіталу;

розрахувати комплексний рейтинговий показник за кожним із періодів і визначити кращий;

розрахувати вплив зміни кожного з показників на рейтингову оцінку.

Розв'язання:

Перелік розрахункових показників, порядок та результати розрахунків наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Розрахункові показники

Показники	Формула	1 період	2 період
1. Оборотність дебіторської заборгованості	Чистий дохід/дебіторська заборгованість	4,00	4,17
2. Оборотність кредиторської заборгованості	Собівартість продукції / кредиторська заборгованість	2,43	2,00
3. Оборотність запасів	Собівартість продукції / запаси	2,62	2,00
4. Коефіцієнт достатності робочого капіталу	Чистий дохід / робочий капітал	3,33	3,57
5. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Довгострокові зобов'язання / необоротні активи	0,14	0,20
6. Коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	Платіжні засоби / робочий капітал	1,08	1,00

Визначення напрямку зміни кожного з обраних показників. На цьому етапі необхідно визначити, в який бік (збільшення або зменшення) повинен змінюватись конкретний показник для того, щоб фінансовий

стан підприємства покращувався. Наприклад, показник рентабельності та ліквідності майже завжди повинен змінюватись в бік зростання, а показники тривалості обороту та окремі показники структури капіталу (коефіцієнт залежності) – у бік зменшення.

Проведена стандартизація відносно оптимальних показників.

У разі, якщо напрям зміни показників у бік збільшення, то стандартизоване його значення визначене за формулою:

$$x_i = \frac{a_i}{\max_a},$$

де x_i – стандартизоване значення i -го показника;

\max_a – найбільше значення показника в даній сукупності (оптимальна величина);

a_i – значення i -го показника.

Унаслідок проведення даного розрахунку значення стандартизованих показників повинно бути в межах $[-1; +1]$. Стандартне значення найоптимальнішого показника повинно $= 1$.

У випадку встановлення напрямку зміни в бік зменшення стандартизоване значення визначається за формулою:

$$x_i = \frac{a_{\min}}{a_i},$$

де a_{\min} – найменша величина показника в даній сукупності (оптимальна).

Оптимальні – це найбільші чи найменші (виходячи з обраного напрямку зміни) показники в даній сукупності.

Здійснюємо розрахунок загальної рейтингової оцінки за формулою:

$$R = \sqrt{\sum (1 - x_i)^2},$$

де R – загальна рейтингова оцінка підприємства.

R в ідеальному варіанті має $= 0$, чим більше вона відрізняється від 0, тим більше визначення стандартизованих показників варіюється від 1, а відтак величина власне показників більше відрізняється від оптимальних. Результати визначення оптимальних значень та розрахунку стандартизованих значень показників наведені в табл. 4.

Визначення оптимального напрямку зміни та стандартизованих значень показників

Показники та коефіцієнти	Величина показника		Напрямок зміни	Оптимальне значення	Стандартизоване значення	
	1- період	2- період			1- період	2- період
1. Оборотність дебіторської заборгованості	4,00	4,17	збільшення	4,17	0,960	1,000
2. Оборотність кредиторської заборгованості	2,43	2,00	збільшення	2,43	1,000	0,824
3. Оборотність запасів	2,62	2,00	збільшення	2,62	1,000	0,765
4. Коефіцієнт достатності робочого капіталу	3,33	3,57	збільшення	3,57	0,933	1,000
5. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,14	0,20	збільшення	0,20	0,697	1,000
6. Коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	1,08	1,00	збільшення	1,08	1,000	0,923
				R	0,313	0,304

Визначення зміни впливу кожного показника на загальну рейтингову оцінку проводиться за формулою:

$$\Pi = \frac{(1 - x_i)^2}{\sum (1 - x_i)^2} 100,$$

де Π – питома вага показника в загальній рейтинговій оцінці;

$\Pi = 0$, тоді коли його величина є оптимальною.

Результати розрахунку питомої ваги окремих показників у рейтинговій оцінці наведені в табл. 5.

Питома вага окремих показників у рейтинговій оцінці

Показники та коефіцієнти	1- період	2- період	Відхилення (+,-)
1. Оборотність дебіторської заборгованості	1,63	0,00	-1,63
2. Оборотність кредиторської заборгованості	0,00	33,70	33,70
3. Оборотність запасів	0,00	59,90	59,90
4. Коефіцієнт достатності робочого капіталу	4,54	0,00	-4,54
5. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	93,82	0,00	-93,82
6. Коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	0,00	6,40	6,40
Разом	100,0	100,0	–

2. Практичні завдання

Змістовий модуль 1

Аналіз фінансової інформації в системі фінансового менеджменту

Практичні завдання за темою 3 "Аналіз фінансових звітів"

Завдання 3.1. На підставі даних підприємства заповнити та проаналізувати табл. 6 – 10.

Таблиця 6

Порівняльний аналіз балансу підприємства

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* 100	9=5/4* 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Актив								
I. Необоротні активи								
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи	1000							
первісна вартість	1001							
накопичена амортизація	1002							
Незавершені капітальні інвестиції	1005							
Основні засоби	1010							
первісна вартість	1011							
зношування	1012							
Інвестиційна нерухомість	1015							
Довгострокові біологічні активи	1020							
Довгострокові фінансові інвестиції:								
які обліковуються за методом участі в капіталі	1030							
інші фінансові інвестиції	1035							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040							
Відстрочені податкові активи	1045							
Інші необоротні активи	1090							
Усього за розділом I	1095							
II. Оборотні активи								
II. Оборотні активи								
Запаси	1100							
Виробничі запаси	1101							
Незавершене виробництво	1102							
Готова продукція	1103							
Товари	1104							
Поточні біологічні активи	1110							
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125							
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
за виданими авансами	1130							
з бюджетом	1135							
у тому числі з податку на прибуток	1136							
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155							
Поточні фінансові інвестиції	1160							
Гроші та їх еквіваленти	1165							
Витрати майбутніх періодів	1170							
Інші оборотні активи	1190							
Усього за розділом II	1195							
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200							
Баланс	1300							
Пасив								
I. Власний капітал								
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400							
Капітал у дооцінках	1405							
Додатковий капітал	1410							
Резервний капітал	1415							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420							
Неоплачений капітал	1425							
Вилучений капітал	1430							
Усього за розділом I	1495							
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500							
Довгострокові кредити банків	1510							
Інші довгострокові зобов'язання	1515							
Довгострокові забезпечення	1520							
Цільове фінансування	1525							
Усього за розділом II	1595							
IV. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити								
Поточна кредиторська заборгованість за:	1600							
довгостроковими зобов'язаннями	1610							
товари, роботи, послуги	1615							
розрахунками з бюджетом	1620							
у тому числі з податку на прибуток	1621							
розрахунками зі страхування	1625							
розрахунками з оплати праці	1630							
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635							
Поточні забезпечення	1660							
Доходи майбутніх періодів	1665							
Інші поточні зобов'язання	1690							
Усього за розділом III	1695							
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700							
Баланс	1900							

Порівняльний аналіз звіту про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* * 100	9=5/4* * 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Фінансові результати								
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000							
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050							
Валовий								
прибуток	2090							
збиток	2095							
Інші операційні доходи	2120							
Адміністративні витрати	2130							
Витрати на збут	2150							
Інші операційні витрати	2180							
Фінансовий результат від операційної діяльності								
прибуток	2190							
збиток	2195							
Дохід від участі в капіталі	2200							
Інші фінансові доходи	2220							
Інші доходи	2240							
Фінансові витрати	2250							
Втрати від участі в капіталі	2255							
Інші витрати	2270							
Фінансовий результат до оподаткування								
прибуток	2290							
збиток	2295							
Витрати (дохід) із податку на прибуток	2300							
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350							
збиток	2355							
II. Елементи операційних витрат								
Матеріальні затрати	2500							
Витрати на оплату праці	2505							
Відрахування на соціальні заходи	2510							
Амортизація	2515							
Інші операційні витрати	2520							
Разом	2550							

Таблиця 8

Динаміка показників ділової активності

№ п/п	Показники	Умови розрахунку	20_р.	20_р.	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р. від	
						20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Оборотність активів, ресурсовіддача	Ф. № 2 р. 2000 / / Ф. № 1, р. 1300					
2	Оборотність дебіторської заборгованості	Ф. № 2, р.2000 / / (Ф. № 1, (р. 1120 – – р. 1155))					
3	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	365(360) / п. 2					
4	Оборотність кредиторської заборгованості	Ф. № 2, (р. 2050 + + 2130 + р. 2150 + + р. 2180) / (Ф. № 1, р. 1605 – р. 1690)					
5	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	365(360)/п.4					
6	Оборотність запасів	Ф. № 2, (р. 2050 + + р. 2130 + р. 2150 + + р. 2180) / (Ф. № 1, р. 1100)					
7	Тривалість обороту запасів	365(360) / п. 6					
8	Тривалість операційного циклу	п. 7 + п. 3					

1	2	3	4	5	6	7	8
9	Тривалість фінансового циклу	п. 8 – п. 5.					
10	Оборотність обігових засобів	Ф. № 2, р. 2000 / / (Ф. № 1, р. 1195)					
11	Тривалість обороту обігових засобів	365(360) / п. 10					
12	Оборотність власного капіталу	Ф. № 2, р. 2000 / / Ф. № 1, р. 1495					
13	Коефіцієнт достатності робочого капіталу	Ф. № 2, р. 2000 / / (Ф. № 1, р. 1195 – – р. 1695)					
14	Співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів	Ф. № 2, р. 2000 / / Ф. № 1, р. 1695					
15	Оборотність необоротних активів	Ф. № 2 р. 2000 / / Ф. № 1, р. 1095					

Таблиця 9

Показники структури капіталу підприємства

№ п/п	Показники	Умови розрахунку	20_р.	20_р.	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р. від	
						20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Ф. № 1, р. 1595 / / Ф. № 1, р. 1095					
2	Співвідношення необоротних активів та власного капіталу	Ф. № 1, р. 1095 / / Ф. № 1, р. 1495					
3	Співвідношення поточних пасивів і власного капіталу	Ф. № 1, р. 1695 / / Ф. № 1, р. 1495					
4	Коефіцієнт залежності робочого капіталу	Ф. № 1, р. 15950 / / (Ф. № 1, р. 1195 – – р. 1695)					
5	Співвідношення робочого капіталу та оборотних активів	(Ф. № 1, р. 1195 – – р. 1695) / (Ф. № 1, р. 1195)					
6	Коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	(Ф. № 1, р. 1103 – – 1165) / (Ф. № 1, р. 1195 – р. 1695)					
7	Співвідношення оборотних та необоротних активів	(Ф. № 1, р. 1195) / / Ф. № 1, р. 1095					

1	2	3	4	5	6	7	8
8	Питома вага запасів в оборотних активах	(Ф. № 1, р. 1100) / / Ф. № 1, р. 1195					
9	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Ф. № 1, р. 1595 / / Ф. № 1, (р. 1595 + + р. 1695)					
10	Коефіцієнт фінансової стійкості	Ф. № 1, р. 1495 / / Ф. № 1, (р. 1595 + + р. 1695)					
11	Коефіцієнт фінансового левериджу	Ф. № 1, р. 1595 / / Ф. № 1, р. 1495					
12	Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	Ф. № 1, р. 1495 / / Ф. № 1, р. 1900					

Таблиця 10

Динаміка показників рентабельності

№ п/п	Показники	Умови розрахунку	20_р.	20_р.	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р. від	
						20_р.	20_р.
1	Рентабельність активів	Ф. № 2 р. 2350 (2355) / Ф. № 1, р. 1300					
2	Рентабельність власного капіталу	Ф. № 2, р. 2350 (2355) / Ф. № 1, р. 1495					
3	Рентабельність виробничих засобів	Ф. № 2 р. 2350 (2355) / (Ф. № 1, р. 1010 + р. 1101 + + р. 1102)					
4	Рентабельність інвестованого капіталу	Ф. № 2 р. 2350 (2355) / Ф. № 1, р. 1495 + р. 1595)					
5	Рентабельність операційної діяльності	Ф. № 2, р. 2190 (2195) / (Ф. № 2, р. 2050 + р. 2130 + + р. 2150 + р. 2180)					
6	Рентабельність підприємства	Ф. № 2, Ф. № 2 р. 2350 (2355) / / (Ф. № 2, р. 2050 + + р. 2130 + р. 2150 + + р. 2180 + 2250 + + 2255 + 2270)					

Практичні завдання за темою 4
"Визначення вартості грошей у часі та їх використання
у фінансових розрахунках"

Завдання 4.1. Підприємство ТОВ "Зірка" виплатило по дивідендам 0,65 грн за останній рік. Протягом найближчих двох років темп зростання дивідендів складе 10 %. Надалі (без обмежень за часом) дивіденди будуть зростати з темпом 5 %.

Завдання.

Необхідно визначити ринкову вартість акції підприємства, якщо її прибутковість оцінена на рівні 20 %.

Як зміниться розрахунок, якщо допустити, що інвестор збирається продати акцію через два роки (починаючи з першого дня покупки акцій підприємства "Зірка"), при цьому процентна ставка не зміниться, а прогнозована ринкова ціна реалізації акції наприкінці періоду її використання дорівнює 1,1 грн.

Інвестор, розраховуючи на більш високий дохід, вирішує продавати акцію ТОВ "Зірка" через чотири роки (починаючи з першого дня покупки акцій підприємства "Зірка"), при цьому прибутковість акцій складе 18 %, а прогнозована ринкова ціна реалізації акції наприкінці періоду її використання дорівнює 1,5 грн.

Зробити висновки щодо моменту реалізації акцій ТОВ "Зірка" та ринкової вартості акції підприємства.

Завдання 4.2. Облігація зі строком погашення в один рік і сумою до погашення 1 100 грн була повністю реалізована фінансовим інститутом за ціною 882 грн за штуку. Підприємство ТОВ "Зеніт" купило 11 500 цих облігацій. Після закінчення 120 днів (починаючи з першого дня покупки облігації підприємством "Зеніт") підприємство вирішило реалізувати облігації, продавши їх на вторинному ринку. Поточна процентна ставка за борговими інструментами тривалістю один рік на момент продажу становила 30 %.

Завдання.

Необхідно визначити за якою ціною підприємство може продати ці облігації, і який дохід воно може одержати?

Фінансовий директор, розраховуючи на більше високий дохід, вирішує продавати облігації через 50 днів (починаючи з першого дня покупки облігації підприємством "Зеніт"), очікуючи, що процентна ставка

складе 25 %. Яка ринкова вартість цієї облигації? Який дохід ТОВ "Зеніт" може одержати?

Якщо ТОВ "Зеніт" вирішить продавати облигації через 180 днів (починаючи з першого дня покупки облигації підприємством "Зеніт"), процентна ставка складе 35 %. Яка ринкова вартість цієї облигації? Який дохід може одержати підприємство?

Зробити висновки щодо моменту реалізації облигацій та отриманого доходу ТОВ "Зеніт".

Завдання 4.3. Підприємство ТОВ "Зірка" виплатило за дивідендами 0,65 грн за останній рік. Протягом найближчих двох років темп зростання дивідендів складе 10 %. Надалі (без обмежень за часом) дивіденди будуть зростати з темпом 5 %.

Завдання.

Необхідно визначити ринкову вартість акції підприємства, якщо її прибутковість оцінена на рівні 20 %.

Як зміниться розрахунок, якщо допустити, що інвестор збирається продати акцію через два роки (починаючи з першого дня покупки акцій підприємства "Зірка"), при цьому процентна ставка не зміниться.

Інвестор, розраховуючи на більше високий дохід, вирішує продавати акцію ТОВ "Зірка" через чотири роки (починаючи з першого дня покупки акцій підприємства "Зірка"), при цьому прибутковість акцій складе 18 %.

Зробити висновки, щодо моменту реалізації акцій ТОВ "Зірка" та ринкової вартості акції підприємства.

Змістовий модуль 2

Фінансові рішення: активи та джерела фінансування підприємства

Практичні завдання за темою 5 "Управління прибутком"

Завдання 5.1. Аналіз технологічної карти виробництва озимої пшениці показав, що умовно-постійні витрати становлять 800 грн на гектар, ціна 1 ц озимої пшениці 120 грн, змінні витрати на 1 ц озимої пшениці дорівнюють 100 грн.

Визначити: а) критичний обсяг виробництва (урожайність) на 1 га; б) розрахувати обсяг виробництва (урожайність), що забезпечує прибуток 300 грн, 400 грн, 650 грн, 800 грн на гектар.

Завдання.

1. На скільки відсотків скоротиться прибуток, якщо виручка зменшиться на 20 %?
2. На скільки повинна скоротитися виручка, щоб підприємство було на порозі рентабельності?

Завдання 5.2. Під час виробництва молока на фермі умовно-постійні витрати становлять 3 000 грн на голову, ціна 1 ц молока 200 грн, змінні витрати на 1 ц дорівнюють 350 грн.

Визначити: а) критичний обсяг виробництва (продуктивність) в розрахунку на одну голову; б) розрахувати обсяг виробництва (продуктивність), що забезпечує прибуток 1 500 грн, 2 000 грн, 2 250 грн, 3 000 грн в розрахунку на одну голову.

Завдання.

1. На скільки відсотків скоротиться прибуток, якщо виручка зменшиться на 10 %?
2. На скільки повинна скоротитися виручка, щоб підприємство було на порозі рентабельності?

**Практичні завдання за темою 6
"Управління активами"**

Завдання 6.1. За даними фінансової звітності підприємства проаналізувати якісний склад та структуру активів (табл. 11 – 14).

Таблиця 11

Загальне оцінювання якісного складу майна підприємства

№ п/п	Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р.	Відхилення (+;-) 20_ р. від	
					20_ р.	20_ р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Усього майна					
	у тому числі: необоротні активи					
2	основні засоби					
3	% до майна					
4	оборотні активи					
	% до майна					
	з них					
5	матеріальні оборотні активи					

1	2	3	4	5	6	7
6	% до оборотних активів					
а	кошти в розрахунках					
б	% до оборотних активів					
7	грошові кошти та їх еквівалент					
8	% до оборотних активів					

Таблиця 12

Склад і структура оборотних активів підприємства за 20_ рік

Розділи та статті активу балансу	На початок року		На кінець року		Зміни (+,-)	
	грн	структура, %	грн	структура, %	грн	структура, %
Виробничі запаси						
Незавершене виробництво						
Готова продукція						
Товари						
Поточні біологічні активи						
Депозити перестраховання						
Векселі одержані						
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги						
Дебіторська заборгованість за розрахунками						
за виданими авансами						
з бюджетом						
у тому числі з податку на прибуток						
з нарахованих доходів						
із внутрішніх розрахунків						
Інша поточна дебіторська заборгованість						
Поточні фінансові інвестиції						
Гроші та їх еквіваленти						
Готівка						
Рахунки в банках						
Витрати майбутніх періодів						
Інші оборотні активи						
Усього		100,0		100,0		X

**Склад і структура джерел утворення оборотних активів
підприємства за 20_ рік**

Джерела	На початок року		На кінець року		Зміни (+,-)	
	грн	структура, %	грн	структура, %	грн	структура, %
Власні (робочий капітал)						
Короткострокові кредити банків						
Векселі видані						
Поточна кредиторська заборгованість за:						
довгостроковими зобов'язаннями						
товари, роботи, послуги						
розрахунками з бюджетом						
у тому числі з податку на прибуток						
розрахунками зі страхування						
розрахунками з оплати праці						
за одержаними авансами						
за розрахунками з учасниками						
із внутрішніх розрахунків						
за страховою діяльністю						
Поточні забезпечення						
Доходи майбутніх періодів						
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків						
Інші поточні зобов'язання						
Всього		100,0		100,0		X

Таблиця 14

**Фінансова стійкість за критерієм стабільності джерел покриття
запасів (на кінець року)**

№ п/п	Показники	20_ р.	20_ р.	20_ р.	Відхилення (+;-) 20_ р. від	
					20_ р.	20_ р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Власний капітал					
2	Необоротні активи					
3	Власні обігові кошти (р.1 - р.2)					
4	Довгострокові зобов'язання					
5	Наявність робочого капіталу (р. 3 + р. 4)					

1	2	3	4	5	6	7
6	Короткострокові кредити та позики, кредиторська заборгованість за товарними операціями, векселі видані					
7	Джерела утворення запасів і витрат (р.5 + р.6)					
8	Запаси					
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р. 3 - р. 8)					
10	Надлишок (+) або нестача (-) робочого капіталу (р.5-р.8)					
11	Надлишок (+) або нестача (-) джерел формування запасів (р.7 - р.8)					
12	Тип фінансової стійкості					

Практичні завдання за темою 7 "Управління фінансовими ризиками"

Завдання 7.1. Баланс та фрагмент звіту про фінансові результати товариства "Шток" подано в табл. 15 і 16.

На підставі наведених даних необхідно:

розрахувати показники оборотності дебіторської заборгованості, оборотності кредиторської заборгованості, оборотності запасів, коефіцієнт достатності робочого капіталу, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт ліквідності робочого капіталу;

розрахувати комплексний рейтинговий показник по кожному з періодів і визначити кращий;

розрахувати вплив зміни кожного з показників на рейтингову оцінку.

Таблиця 15

Баланс

Статті балансу	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3
Актив		
I. Необоротні активи		
Основні засоби		
залишкова вартість	1 245	240
II. Оборотні активи		
Запаси	15 967	8 708
Незавершене будівництво	605	414
Готова продукція	3 590	4 616
Товари	6 820	6 988

1	2	3
Дебіторська заборгованість	9 801	13 451
Грошові кошти і їхні еквіваленти	1	6
Баланс	42 262	47 052
Пасив		
I. Власний капітал		
Статутний капітал	705	1 201
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	11 911	12 791
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	4 483	633
IV. Поточні зобов'язання		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5 829	10 358
Короткострокові кредити банків	13 845	13 759
Поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів	7 410	6 674
Баланс	35 000	39 000

Таблиця 16

Фрагмент звіту про фінансові результати

Показники	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	126 367	101 658
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	111 976	88 044

Дати рекомендації щодо покращення функціонування підприємства з урахуванням отриманих результатів.

Рекомендована література

Основна

1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом / И. Т. Балабанов – Москва : Финансы и статистика, 1995. – 383 с.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. – 655 с.
3. Герчикова И. Н. Финансовый менеджмент / И. Н. Герчикова. – Москва : АО "Консалт банкир", 1996. – 208 с.
4. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 2004. – 168 с.
5. Краснова В. В. Фінансовий менеджмент підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Краснова, Б. О. Жнякін. – Донецьк : Альфа-прес, 2005. – 208 с.

6. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / Е. С. Стоянова ; Академия менеджмента и рынка ; Институт финансового менеджмента. – Москва : Перспектива, 1996. – 405 с.

7. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента / Р. Н. Холт. – Москва : Дело, 2003. – 174 с.

Додаткова

8. Верланов Ю. Ю. Финансовый менеджмент : навч.-метод. посіб. / Ю. Ю. Верланов. – Николаїв : Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2006. – 344 с.

9. Герасимчук З. В. Финансовый менеджмент: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович ; Луцький держ. технічний ун-т. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 515 с.

10. Глухов В. В. Финансовый менеджмент (участники рынка, инструменты) : учеб. пособ. / В. В. Глухов. – Санкт-Петербург : Спец. лит., 1995. – 430 с.

11. Заїка І. П. Финансовый менеджмент: навч.-метод. посіб. / І. П. Заїка. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 62 с.

12. Ковалев В. В. Финансовый анализ / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 2008. – 437 с.

13. Крайник О. П. Финансовый менеджмент : навч. посіб. / О. П. Крайник, З. В. Клепикова. – Львів : Інтелект, 2001. – 258 с.

14. Савчук В. П. Финансовый менеджмент. Практическая энциклопедия / В. П. Савчук. – Киев : Companion Group, 2008. – 880 с.

15. О'Брайен Д. Финансовый анализ и торговля ценными бумагами / Д. О'Брайен, С. Шривастава ; пер. с англ. ; FAST-Центр Академии народного хозяйства при Правительстве РФ. – Москва : Дело Лтд, 1995. – 608 с.

16. Уилсон П. Финансовый менеджмент в малом бизнесе / П. Уилсон ; ред. В. А. Микрюков ; пер. с англ. – Москва : Аудит ; ЮНИТИ-ДАНА, 1995. – 256 с.

17. Овсийчук М. Ф. Финансовый менеджмент. Методы инвестирования капитала / М. Ф. Овсийчук, Л. Б. Сидельникова. – Москва : Буквица ; Юрайт, 1996. – 28 с.

18. Бригхэм Ю. Ф. Финансовый менеджмент / Ю. Ф. Бригхэм, М. С. Эрхардт ; ред. пер. Е. А. Дорофеев ; пер. с англ. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 959 с.

Інформаційні ресурси

19. Інтернет-портал для управлінців. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua>.

20. Наука управління. Етика бізнеса. – Режим доступу : <http://www.businessodessa.ru/>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
з навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів спеціальності
8.03050401 "Економіка підприємства"
денної форми навчання**

Укладач **Шиян** Дмитро Вікторович

Відповідальний за видання *Д. В. Шиян*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2016 р. Поз. № 132.

Підп. до друку 06.12.2016 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 2,0 Обл.-вид. арк. 2,5. Тираж 40 пр. Зам. № 276.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*